

**“EEN VOLK DAT VOOR TIRANNEN ZWICHT
ZAL MEER DAN LIJF EN GOED VERLIEZEN
DAN DOOFT HET LICHT”** (Van Randwijck)

Ter herinnering aan opa Engelaan (29 juni 1905 - 2 december 1944)

Onno Bos, kleinzoon; oktober 2004

Uit: "Het Grote Gebod – Gedenkboek van het verzet in LO en LKP",
blz.241 en 624 ¹⁾

Naam: Jacob Engelaan (Jaap)

LO-Veenendaal. Tevens: Groep Albrecht.

Gearresteerd: 21-11-1944

Geb. Plaats: Rijswijk (Z.H.) op 29-06-1905

Leeftijd: 39 jaar

Burg. Stand: getrouwd met Dina Engelaan-Bogaards (29-11-1905), vier kinderen

Beroep: adjunct-fabrieksdirecteur

Godsdienst: Gereformeerd

Wijze en datum van overlijden: geëxecuteerd op 02-12-44

Plaats van overlijden: Apeldoorn

Voorwoord

Mijn speurtocht naar de achtergrond van het overlijden van mijn opa (Jaap Engelaan) is eigenlijk vroeger bij mijn oma (Dien Engelaan) thuis al begonnen.

Ik bekeek de boeken, maar er werd nauwelijks over deze verschrikkelijke periode gepraat. Pas recent is de speurtocht echt gestart. Ik sprak met mijn tantes en mijn oom en ging naar de herdenking op 28 november 2003. Daar ontmoette ik Lenie van Veen-Mostert. Vervolgens kwam ik erachter dat een huidige buurman van mij de kleinzoon is van Tom en Nonny van Doorn - van den Bosch. Van hem ontving ik "Een persoonlijk verslag" van zijn oma, Nonny van Doorn. Ik heb telefonisch contact gezocht met Cor Been. Naar aanleiding van een eerste versie van dit document ontving ik van mijn familie nog meer bronnen, waaronder het verslag van oma Engelaan zelf.

Dit jaar is het 60 jaar geleden dat deze verschrikkelijke dingen allemaal gebeurden. Dit jaar zal ik weer herdenken. Dit keer misschien ook wel met mijn kinderen. Om ook hen de geschiedenis door te vertellen. Ik wil ze graag doorgeven wat de heer Mellink, directeur van de Nederlandse Politieacademie zei tijdens de herdenking op 28 november 2003: "Morele weerbaarheid. De keuze van je hart volgen, ondanks de consequenties". En ik wil ook graag met ze stilstaan bij het geloof van mijn opa en oma en hoe dat voor hen en de mensen om hen heen tot steun was.

Onno Bos, oktober 2004

Herdenken

Uit de overdenking door D.M. Borger (alias 'Zwarte Dirk') bij het Keienmonument ('De Zwerfkeien aan de Frankenlaan') bij Koning Willem III kazerne in Apeldoorn op 28 november 1994 (50 jarige herdenking):

“Om te kunnen gedenken moet je weten waaraan je denken moet en daar is informatie voor nodig. Informatie over wat toen is gebeurd. Dat roept een bijbels beeld op. Jozua moet stenen oprichten, nadat hij met het volk Israël over de Jordaan trok. De reden daarvoor wordt erbij vermeld: 'wanneer uw kinderen u dan later vragen wat betekenen deze stenen voor u?En dan volgt de opdracht de kinderen te vertellen over 'toen' en over wat dat gebeuren vandaag nog steeds te betekenen heeft. Er zijn dus duidelijk twee dingen. De opgerichte stenen en het verhaal erover. Die twee moeten elkaar aanvullen. Dit monument hier verliest in de toekomst zijn betekenis wanneer de geschiedenis -die er aan is verbonden- niet wordt doorverteld. Ook jonge mensen moeten weten waarom een monument is opgericht. Eerst dan kan men het monument met respect benaderen. Met respect! Want er staat een stuk geschiedenis.

Daar loop je niet achteloos aan voorbij. Niet hier, maar ook niet elders. Sta daar eens bij stil en lees wat er op staat of wat de kunstenaar in beeld heeft trachten door te geven. Het is ook voor u geschreven. Het is ook voor jou bedoeld! Alleen dan blijven wij uit het verleden, uit de strijd van de velen die vielen, de bezieling putten die nodig is om hun strijd voor menselijkheid voort te zetten”.

De achtergrond: vier huizen aan de Kerkewijk in Veenendaal

Dien Bogaards

Kerkewijk 149 (nu nr. 119)

Jacob Engelaan (Jaap) werd op 29 juni 1905 in Rijswijk geboren. In 1929 trouwde hij met Dina Bogaards (Dien). Enkele jaren daarna vond Jaap een baan als boekhouder op de Vermicelli- en Macaronifabriek Blanken en Van Buuren in Veenendaal. Zij gingen in Veenendaal wonen aan de Kerkewijk 149 en hij werkte zich op via procuratiehouder tot adjunct-directeur.

Jaap en Dien kregen voor de oorlog drie kinderen: Mennie (8 januari 1933), Kiek (17 december 1935) en Ton (14 augustus 1939). Na het uitbreken van de 2^e wereld oorlog en de inval van de Duitsers in Nederland 1940, raakte Jaap betrokken bij het verzet tegen de Duitse bezetter. Hij sloot zich aan bij de LO (Landelijke Organisatie voor de steun aan onderduikers) in Veenendaal en bij Groep Albrecht (spionagewerk).

Het huis van de familie Engelaan aan de Kerkewijk 149 werd begin 1943 door de Duitsers gevorderd. Jaap moest dus op zoek naar een nieuw onderkomen voor zijn gezin.

Hij kwam via de Gereformeerde Kerk in Veenendaal in contact met de ongetrouwde juffrouw Ali van Leeuwen, die al gauw werd aangesproken als Tante Ali of kortweg Tali.

Tante Ali woonde in een twee-onder-één-kap woning aan de Kerkewijk op nummer 179.

Kerkewijk 179 (nu nr. 147)

De familie Engelaan trok bij haar in.

Op 8 juli 1943, werd hun vierde kind geboren: Ada.

De oorlog duurde voort en voedsel werd schaarser. Bij de fabriek waar Jaap werkte, stonden nog steeds varkens die gevoerd werden met het afval van de meelproducten. Omdat men bang was dat de varkens door de Duitsers in beslag zouden worden genomen, werden ze geslacht en verdeeld over het personeel van de fabriek. Het deel van Jaap werd naar het huis van tante Ali gebracht. Het vlees werd bewerkt en geweekt en opgeslagen in de kelder.

Het leven op Kerkewijk 179 veranderde toen bij Tante Ali in 1944 een Duitse officier (Herr Fester) werd gestationeerd. Hij kreeg een slaapkamer op de verdieping waarop ook de familie Engelaan woonde. Tot overmaat van ramp werd op de begane grond de achterkamer in beslag genomen waarin een vijf- of zestal gewonde of zieke Duitse soldaten werd ondergebracht, onder leiding van een "Feldwebel".

Zo nu en dan meldde zich een onderduiker of koerier, op zoek naar een onderduikadres of naar de centrale post van het verzet in Veenendaal, het "Witte Huis". Gezien de aanwezigheid van de Duitsers in huis moesten zij zo snel mogelijk worden verder geholpen. Een enkele keer vroeg Dien aan de Duitsers in het "hospitaal" of zij even op de kinderen wilden passen omdat ze boodschappen moest doen. Zo had zij even tijd om de onderduiker of koerier weg te brengen.

Eenmaal was een neergeschoten geallieerde piloot, een jonge vent nog, op weg naar de "crossline", de ontsnappingsroute via de Biesbosch. Op Kerkewijk 179 zou hij worden verder geholpen, was hem verteld. Dat zou ook gebeuren maar het luchtalarm ging af en allen moesten naar de kelder om te schuilen, behalve de Duitsers. Dit was een spannende onderneming, omdat ze op weg naar de kelder het hospitaaltje van de Duitsers moesten passeren. Ton (toen 5 jaar) kan zich nog steeds herinneren hoe de piloot in de kelder naar een ontsnappingsweg zocht via het kelderraampje, voor het geval er iets fout zou gaan. Tot aan het sein "veilig" zat hij weggedoken achter de verwarmingsketel.

Twee huizen terug aan de Kerkewijk stond Huize Oase. In dit huis woonde de familie Van den Bosch. Zij hadden vier kinderen. Ditta, Jopie, Nonny en Jan. Nonny (25 jaar) was verloofd met Tom van Doorn uit Veenendaal. Nonny was koerierster voor Groep Albrecht.

Ook in dit huis waren Duitsers gestationeerd. Hoge Duitse officieren van de Wehrmacht hadden zich de eetkamer en 2 slaapkamers toegeëigend.

Kerkewijk 175 (nu nr. 143)

Naast het huis van de familie Van den Bosch stond “De Hoeve”.

Kerkewijk 173 (nu nr. 141)

Hier woonde de familie J. van Buuren. De heer J. van Buuren was de zoon van de directeur van de fabriek waar Jaap Engelaan werkte.

LO Veenendaal

De Landelijke Organisatie (LO) Veenendaal werd in januari 1943 opgericht. Jaap Engelaan maakte deel uit van deze groep. De groep Veenendaal hield zich bezig met het onderbrengen van Joden en neergeschoten piloten. Er zijn in totaal zo'n 80 tot 100 Joden uit Amsterdam naar Veenendaal gesmokkeld en op onderduikadressen onder gebracht. De Veenendaalse Knokploeg (KP) voorzag de LO van geld en bonkaarten voor de onderduikers door gewapende overvallen op de kantoren die deze bonnen verdeelden.

Groep Albrecht ²⁾

In de loop van de oorlog wisten veel Nederlanders naar Engeland te ontsnappen. Sommigen van hen volgden in Engeland een opleiding tot geheim agent. Zij werden vervolgens boven Nederland gedropt met zendapparatuur. Zij kregen de opdracht contact te zoeken met verzetsgroepen die inlichtingenwerk wilden doen³⁾. De verzamelde informatie moest in versleutelde vorm naar Londen worden geseind met behulp van de zenders. Helaas konden de Duitsers deze zenders met peilwagens vinden. Zo werd er in maart 1942 een geheim agent door de Duitsers gearresteerd en gedwongen zijn radiocontact met Londen voort te zetten en verkeerde berichten te zenden. De Duitsers noemden dit het 'Englandspiel'. Door deze verkeerde berichten werden meer dan 400 geheim agenten en illegale werkers gearresteerd.

In 1943 werden nieuwe spionagenetten opgebouwd, zoals “Groep Albrecht”. ‘Albrecht’ was de schuilnaam van geheim agent H.G. de Jonge, die in maart 1943 was gedropt.

Ook Jaap Engelaan maakte deel uit van deze groep. Groep Albrecht verzamelde inlichtingen en bracht deze door middel van koeriers uit het hele land naar het centrale verzendpunt in de Biesbosch. In september 1944 werd de zender vanuit de Biesbosch verplaatst naar Rotterdam. Groep Albrecht was niet alleen actief op het gebied van spionage. Ze brachten ook geallieerde piloten in veiligheid via de crossline in de Biesbosch.

De Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten in Midden Nederland ⁵⁾ 6) 7)

Het was de uitdrukkelijke wens van de Nederlandse regering in Londen dat de verschillende verzetsorganisaties zouden samengaan in de NBS (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten). In ieder geval zouden vier grote organisaties daarin moeten opgaan: de LO (Landelijke Organisatie voor steun aan onderduikers, de LKP (Landelijke Knokploegen), de OD (Ordedienst, organisatie van Nederlandse militairen) en de RVV (Raad van verzet). Het opperbevel van de NBS zou gevoerd worden door Prins Bernhard vanuit Londen. In Nederland zou het commando in handen zijn van vertegenwoordigers van de samengevoegde organisaties (Delta), met aan het hoofd een beroeps hoofdofficier (Deltacommandant).

Vanaf september 1944 volgden naar aanleiding van het ontstaan van de NBS vele benoemingen in de gewesten. In het gewest Midden-Nederland zou ‘Van Breukelen’ (reserve-officier ir. Krikke) het gewestelijk commando op zich nemen.

Het was maandag 20 november. De benoeming van ‘Van Breukelen’ wilde men formeel maken en de organisatie afronden. Daarom besloot men een

vergadering te plannen voor woensdag 22 november 1944 om 14.00 uur in het gebouw van de Kamer van Koophandel (KvK) in Utrecht.

Alle districtscommandanten uit het gewest Midden-Nederland zouden hierbij aanwezig moeten zijn. Het was kort dag. Op dinsdag zouden de Utrechtse koeriersters per fiets vertrekken met de uitnodigingen voor deze vergadering. In deze uitnodigingen stonden ook de verzamelplaatsen genoemd, vanwaar vertrokken zou worden naar de KvK. Normaal werden dit soort boodschappen mondeling doorgegeven, maar omdat er nog maar weinig tijd was, stonden dit keer de verzamelplaatsen op papier. Eén van de koeriersters is Lenie Mostert ⁸⁾, een 19-jarige koerierster uit Utrecht. Zij moest de uitnodiging naar Veenendaal brengen.

De arrestaties in Veenendaal dinsdagmiddag 21 november 1944

Diezelfde dinsdagmiddag fietsten twee koeriersters uit Veenendaal, Nonny van den Bosch en Truus van Kuyk, naar de boerderij van de familie Boonzaaijer. Nonny had een foto bij zich en een brief waarin werd gevraagd om een vals persoonsbewijs te maken. Deze missie had niets te maken met de missie van de andere koeriersters die diezelfde dag op pad waren gegaan met de uitnodiging voor de vergadering in de Kamer van Koophandel in Utrecht.

Op de boerderij van de familie Boonzaaijer was die middag toevallig de SD binnengevallen, omdat de boerderij ervan verdacht werd een koerierspost te zijn ¹⁶⁾ Deze verdenking was niet ten onrechte.

Toen de koeriersters nietsvermoedend op de boerderij aankwamen werden ze door de Duitsers aangehouden en los van elkaar verhoord. Het standaard antwoord was dat ze voor voedsel kwamen. De twee koeriersters werden vervolgens naar de keuken van de boerderij gebracht waar ook de boer,

Steven Boonzaaijer, en zijn vrouw zaten. Na een tijdje vroeg de boerin aan Nonny of ze post bij zich had en zei haar dat ze die wel voor haar in het fornuis wilde gooien. Een Duitser begreep wat de boerin aan Nonny had gevraagd en nam Nonny mee voor verder verhoor. De brief en de foto werden ontdekt. Nonny kende de man op de foto echter niet en wist niet waar de brief heen moest. De Duitsers geloofden haar niet en vroegen het adres van haar ouders en van haar verloofde, Tom van Doorn (ze hadden gezien, dat ze een verlovingsring droeg).

Direct werden een aantal SDers (Sicherheids Dienst – Duitse Politie) – waaronder Verhulsdonk - naar Veenendaal gestuurd om de huizen te onderzoeken van de families Van den Bosch, Van Kuyk en Van Doorn. Ze gingen eerst naar het huis van Nonny (Huize Oase), maar durfden niet naar binnen te gaan omdat hoge officieren van de Wehrmacht daar ingekwartierd waren.

Vervolgens ging men naar de bakkerij en graanhandel van familie van Kuyk.

Terwijl de Duitsers het huis van de familie van Kuyk onderzochten, kwam Jaap Engelaan aan bij hetzelfde huis met spionagemateriaal dat hij daar af moest geven. Hij liep recht in de val.

Hij vertelde hen dat hij vertegenwoordiger was in bakkerij-produkten en daardoor lieten ze hem weer gaan. Het spionagemateriaal had hij nog op zak. Terug naar de familie van Kuyk kon niet meer. Hij besloot om dit materiaal later naar de familie Van Doorn te brengen.

De Duitsers waren ondertussen klaar met de graanhandel van de familie van Kuyk en gingen vervolgens naar de schoenenwinkel van de familie van Doorn (de aanstaande schoonouders van Nonny) in de Hoofdstraat.

Van Doorn gaf spionageberichten door via de boerderij van familie Boonzaaijer. Op het moment dat de SD bij Van Doorn binnenviel waren alle belastende materialen echter al vernietigd. Vader en moeder Van Doorn werden echter toch door de SD opgepakt. Samen met hun zoon Jan werden ze naar de vrachtauto gebracht die ergens in Veenendaal klaarstond. Enkele Duitsers bleven in de woning achter, waarschijnlijk om Tom op te wachten.

De verloofde van Nonny, Tom van Doorn, ontsprong echter de dans. Die fietste op dat moment van Utrecht (waar hij studeerde) naar Veenendaal. Hij kwam er onderweg achter dat hij (opnieuw...) de regenjas van Nonny vergeten was en was teruggefietst naar Utrecht om hem te halen...¹¹⁾

De arrestaties in Veenendaal dinsdagavond 21 november 1944

Terwijl de Duitsers in het huis van Van Doorn wachten, komt de koerierster Lenie Mostert aan bij datzelfde huis.

Lenie had de uitnodiging voor de vergadering van de Binnenlandse Strijdkrachten in de KvK op zak. In deze uitnodiging stond ook het adres waar de Veenendaalse deelnemers voor deze bijeenkomst zich moesten melden (bij de familie Vos aan de Van Lith de Jeudestraat in Utrecht).

Eigenlijk had Lenie helemaal niet naar de familie Van Doorn moeten gaan. De boerderij waar de uitnodiging afgeleverd had moeten worden, had ze echter niet kunnen vinden vanwege het slechte weer en omdat het al donker begon te worden.

Het was bijna spertijd en Lenie besloot om naar het huis van de ouders van Tom van Doorn te rijden. Ze kende Tom namelijk uit Utrecht en wilde hem de weg vragen naar de boerderij.

De deur ging open. Tom was niet thuis maar er zaten Duitsers binnen!

De uitnodiging voor de bijeenkomst in de KvK die Lenie bij zich had werd ontdekt. Ter plekke werd Lenie verder ondervraagd. Haar tanden werden uit haar mond geslagen. Een pistool werd tegen haar hoofd gezet met de woorden “Vind je 19 niet te jong om te sterven?”. Ondertussen had Jaap nog steeds zijn spionagemateriaal op zak en wilde dit naar Van Doorn’s schoenenwinkel in de Hoofdstraat brengen. Toen hij daar aankwam waren de Duitsers Lenie Mostert aan het verhoren. De Duitsers herkenden Jaap meteen als de vertegenwoordiger in bakkerij-produkten bij de familie van Kuyk. Dit keer lieten ze Jaap niet gaan. In de jaszak van Jaap werd het spionage-materiaal gevonden. Jaap werd direct verschrikkelijk mishandeld waar Lenie bij stond.

Daarna werden Lenie en Jaap ook naar de vrachtauto gebracht waar de familie van Doorn al in zat. Jaap heeft nog een poging gedaan om te vluchten. Er werd op hem geschoten, maar gemist. De vluchtpoging mislukte echter. Met een grote juten zak over zijn hoofd belandde ook Jaap in de vrachtauto.

Jaap had papieren bij zich waarop zijn woonadres stond. De SD ging onder leiding van Verhulsdonk meteen naar het huis van tante Ali en deden daar om 20.20 uur huiszoeking ¹⁷⁾. In het huis waren op dat moment drie gasten aanwezig: ondergedoken LO-er Ab van ’t Riet, Wim Verhagen (deze

Rotterdammer was door Jaap uit “de rij der spitters” gehaald en was tijdelijk bij Engelaan ondergedoken) en Johan Looyen ^{11, 13)}. Johan was als evacué ondergedoken bij de familie Van den Bosch en kwam voor Jaap Engelaan met inlichtingen.

Ton (de zoon van Jaap) herinnert zich na bijna 60 jaar nog steeds het bonzen op de deur en de schreeuwende Duitsers die binnenstormden. Hij was toen 5 jaar, Mennie 11, Kiek 9 en Ada 1½.

Terwijl Verhulsdonk de aanwezigen verhoorde, haalde Dieriks (Tanner) de boel overhoop. In de handtas van Dien werden exemplaren van Frontnieuws gevonden. Vanwege de onderduikers en het illegale blaadje werd Dien gearresteerd.

Wat zou er gebeuren met de kinderen? Dien zag kans om Mennie te waarschuwen dat zij Ada uit bed moest halen, alle kinderen een jas aantrekken en het huis zo snel mogelijk het huis te verlaten. Via de achtertuin gingen ze naar Juffrouw Griet, het dienstmeisje van Tante Ali, een paar straten verderop. De volgende dag werden ze opgevangen door Aartje, het dienstmeisje van de familie Engelaan.

Dien Engelaan, Ab van 't Riet, Wim Verhagen en Johan Looyen werden gevangen genomen en bij Jaap Engelaan en Lenie Mostert in de vrachtwagen gegooid. Met enige moeite lukte het Dien om naast Jaap terecht te komen ⁸⁾

Albert van 't Riet

De vrachtauto reed met de gevangenen naar de boerderij van de familie Boonzaaijer. De familie Boonzaaijer en de koeriersters Nonny en Truus werden vervolgens ook de vrachtwagen ingeduwd. Dien herkende Nonny van den Bosch meteen. Nonny had op dat moment geen idee waarom Jaap en Dien erbij waren. Ze kende Jaap's betrokkenheid bij Groep Albrecht niet. ¹¹⁾

Alle gevangenen werden naar de Koning Willem-III kazerne in Apeldoorn gebracht. Ze werden gevangen gezet in de cellengang. Deze bevond zich

beneden in het eerste gebouw, direct links van de hoofdingang. De vrouwen kwamen in een grotere cel terecht, de mannen kregen kleinere cellen.

De Koning Willem III Kazerne, dinsdagnacht 21 november 1944

Toen de gevangenen op dinsdag avond 21 november aankwamen in de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn werden Jaap Engelaan, Nonny van den Bosch en het echtpaar van Doorn direct verhoord. De Duitsers wilden weten waar Tom van Doorn was en vermoedden dat Jaap Albrecht was en dat hij te maken had met de foto die Nonny van den Bosch bij zich had gedragen

De verhoren gingen die nacht uren door¹¹⁾. Jaap Engelaan zag er na dit verhoor vreselijk uit. Hij kon niet meer lopen en werd door de Duitsers de verhoorkamer uitgesleept. Zijn gezicht was helemaal opgezwollen en zat vol brandplekken.

De vergadering van het gewest Midden-Nederland in de KvK te Utrecht, woensdag 22 november 1944⁵⁾

Doordat de Duitsers dinsdagmiddag Lenie (de koerierster met de uitnodiging voor de bijeenkomst in de KvK) hadden gearresteerd, was de SD op woensdag eenvoudig in staat de verzamelplaats aan de Van Lith de Jeudestraat in Utrecht in de gaten te houden. De mensen die zich daar verzameld hadden werden achtervolgd totdat ze 's middags om 14.00 uur het oude 19e-eeuwse KvK-gebouw aan de Maliesingel (hoek Nachtegaalstraat) binnengingen.

De SD overviel de Kamer van Koophandel om precies 14.00 uur. Vele anderen, die zich op andere plaatsen hadden verzameld, waren al in de omgeving van het gebouw, maar nog net niet binnen. Zij zagen het drama voor hun ogen gebeuren. Achter elke boom aan de singel stond een SS-er met machinepistool. Er waren ongeveer tien mannen in het gebouw zelf aanwezig, waaronder de Gewestelijk Commandant Van Breukelen, zijn plaatsvervanger, de KP-leider Cor Been (24 jaar) en Maarten Cieremans (Ben). Ze werden allemaal gevangen genomen behalve Cieremans en ene Ome Jan die zich samen konden verstoppen.

De gevangenen werden naar de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn overgebracht. Daar zaten al de verzetsmensen die de avond ervoor in Veenendaal waren opgepakt.

Woensdag 22 november – maandag 27 november

Het aantal gevangenen nam dagelijks toe. De vrouwen werden overgebracht van de cellengang naar een drietal verbonden kamers. De mannen zaten bij elkaar in één zaal. Mannen met zeer verschillende achtergronden. Cor Been beschrijft deze dagen later als 'buitenaards' ¹²⁾. De ene na de andere gevangene werd weggehaald voor verhoor.

Dien werd opnieuw geroepen voor verhoor. Verhulsdonk (de 'vuurvreter') en Dieriks (Tanner) sloegen haar om te weten te komen hoe ze aan Frontnieuws kwam. Men draaide haar oor om en probeerde haar met de hak op de tenen te trappen (wat mislukte). Dien hield vol, dat ze het niet wist en uiteindelijk geloofde men haar leugen.

Jaap werd ook verhoord. Telkens weer werd hij geconfronteerd met Nonny van den Bosch. Maar Jaap en Nonny wisten eenvoudig niets van elkaar.

Op 27 november werd Dien de verhoorkamer van Jaap, haar man, binnen gebracht. Ze moest hem zeggen dat hij de waarheid moest vertellen. Jaap zat ineengedoken op een stoel. Dien kon zien dat hij een flink pak slaag had gehad. De Belg Thoron, met als bijnaam 'de rat', nam haar mee om te wachten in de gang, terwijl Verhulsdonk en Dieriks bij haar man bleven in de verhoorkamer. Even later werd Dien de verhoorkamer weer binnengebracht. Wat ze daar zag moet verschrikkelijk voor haar geweest zijn. Jaap lag helemaal in elkaar geslagen op de grond, de handen kapot en nauwelijks in staat omhoog te komen. Dat was de laatste keer dat ze haar man heeft gezien ^{13) 17)} .

Ook mevrouw Boonzaaijer werd zwaar mishandeld. Ze werd geslagen met knuppels en met een zak over het hoofd vele malen tegen de muur geslagen. Dagenlang was ze ziek van ellende ^{11, 16)}.

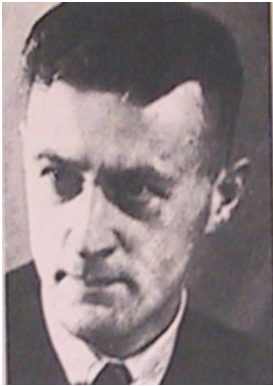
De mannen hadden veel steun aan elkaar. De 39-jarige Jaap Engelaan was Gereformeerd en erg gelovig. Hij was ook één van de oudste mannen in de zaal. Ondanks zijn verwondingen was hij geestelijk enorm tot steun voor velen. Samen werd er gebeden. Men was ervan overtuigd dat men zou gaan sterven ¹²⁾

De gevangenen die gearresteerd waren in de KvK in Utrecht hadden zich kunnen houden aan wat ze in de Utrechtse KvK-kelder van tevoren nog met elkaar hadden kunnen afspreken (het onderwerp van hun vergadering zou geweest zijn: het bewaren van de openbare orde en het eerste economische herstel van Nederland, wanneer de Duitsers zouden moeten capituleren). Er was hun daardoor nog niets ten laste gelegd. ¹⁰⁾

De bevrijdingspoging op dinsdag 28 november 1944

Frank van Bijnen (34 jaar) was al enkele jaren actief in het verzet. Hij was Landelijk Sabotage Commandant en onder andere verantwoordelijk voor

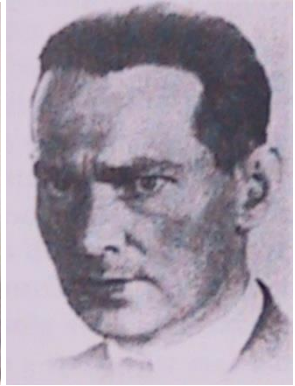
spoorwegsabotage in het hele land. In Apeldoorn had hij 'Oude Kees' aangesteld als Gewestelijk Sabotage Commandant.

Samuel Esmeijer

Huib Verschoor

Frank van Bijnen

Toen Frank van de overval in de KvK in Utrecht hoorde nam hij direct het initiatief om hen te bevrijden. Op maandag 27 november gaat Frank naar Oude Kees in Apeldoorn 14). Oude Kees heeft echter weinig concrete informatie over de Koning Willem III kazerne en een onvolledige situatietekening. Frank wil daarom zelf ter plekke de situatie gaan bekijken. Oude Kees raadt hem dit sterk af, omdat het hier om een streng beveiligde kazerne gaat. Hij adviseert hem om in ieder geval geen wapens mee te nemen, omdat de kans op aanhouding en fouillering groot is. Frank legt dit advies naast zich neer en vraagt Paul, een ondergedoken politieofficier in opleiding, mee te gaan. Paul, wiens werkelijke naam Samuel Esmeijer is, was de leider van de Rotterdamse Knokploegen en had reeds diverse wapenfeiten op zijn naam staan. Daarnaast vraagt Frank aan Huib Verschoor om hun chauffeur te zijn.

De Willem-III kazerne was een uitgebreid complex, juist buiten de bebouwde kom van Apeldoorn dat grensde aan het Orderbos. Er waren vele honderden Duitse soldaten in ondergebracht, maar één cellenbarak was bestemd voor

SD arrestanten. Het hele terrein was zwaar bewaakt en omgeven met een prikkeldraadversperring.

Op dinsdag 28 november reden de drie mannen naar de kazerne. Huib hield de wacht bij de auto, terwijl Frank en Paul lopend op onderzoek uitgingen. Tegen het advies van Oude Kees in had Paul toch een pistool meegenomen.

Frank en Paul werden aangehouden door een officier. Ze moesten hun papieren laten zien. Op het moment dat een soldaat de twee mannen wilde fouilleren, trok Paul zijn pistool en schoot. Het wapen weigerde echter en Frank en Paul sloegen op de vlucht. De officier schoot Paul neer. Hij was op slag dood. Frank werd neergeschoten door een patrouille die toevallig langskwam. Door de situatieschets die de Duitsers bij Frank en Paul vonden, wisten ze dat het hier om een bevrijdingspoging ging.

De Duitsers wisten nu dat de bijeenkomst in de KvK in Utrecht niet slechts een economisch doel had gehad.

De Duitsers probeerden Frank in leven te houden, maar in de loop van de nacht van 28 op 29 november overleed hij alsnog aan zijn verwondingen.

Huib Verschoor, die bij de auto de wacht had gehouden, werd ook gevangen genomen en bij de mannen in de koning Willem-III kazerne geplaatst ¹²⁾. De mannen in de cel wisten nu van de bevrijdingspoging die was gedaan.

In de dagen die daarop volgden werden Huib Verschoor en Cor Been naar kamp Amersfoort overgeplaatst.

De executies op zaterdag 2 december 1944

Om een nieuwe ontsnappingspoging te voorkomen en als represaille, werden op zaterdagochtend, 2 december 1944, een aantal mannen uit de Koning Willem III Kazerne naar buiten gebracht. De ramen van de zaal waar de

vrouwen gevangen gehouden werden, bleven die ochtend geblindeerd. De vrouwen moesten die ochtend op de grond liggen met het gezicht tegen de grond aan. Ze hoorden schoten maar wisten niet wat er gebeurde. Op dat moment werd ook Jaap Engelaan geëxecuteerd.

Mevrouw J Kuyk (tante Jacq) zat in een andere cel dan Dien en beschreef dit later als ooggetuige ¹⁹⁾ : “2 december 1944. Het is nog donker als we opschrikken door het geluid van harde stemmen, die bevelen geven. Door de kier van het raam kunnen we het voorplein overzien, de open deur bij de wacht doet een felle lichtbundel naar buiten schijnen op een groep soldaten, soldaten met geweren, soldaten met harde gezichten. Bevelen, die gesnauwd worden, soldaten die afmarcheren tot opzij van het gebouw aan de overkant. Wie zei daar : “ ’t vuurpeloton”? De grond onder me deint, ik moet me vasthouden, ik wil het niet zien en toch zie ik het in het scherpe licht: vijf mannen, zwaar geboeid, die weggevoerd worden door de Hollander Hus. Dan nog eens vijf mannen, en dan nog drie. Dertien goede Vaderlanders, die nu met hun leven, hun liefde voor dat Vaderland, zullen moeten betalen. Met vreemd stijve knieën strompel ik terug naar mijn slaapplek. Ternauwernood zit ik, als de eerste schoten vallen. Drie salvo’s, dan stilte. Ieder schot gaat door ons eigen hart, raakt onze eigen man, onze eigen zoon De dertien doden liggen niet meer op het veldje bij onze gevangenis, de politie uit Apeldoorn heeft ze, laat in de namiddag, weg gehaald. “

Er werden die ochtend van 2 december 1944 13 mannelijke gevangenen uit de Willem-III kazerne vermoord:

Lucas Antonius Ansems (31/07/1919)

Johannes Balk (03/03/1922)

Philippus Corts (11/06/1921)

Hendrikus Gijsbertus Drost (10/3/1908)

Jacob Engelaan (29/06/1905)

Jan Lambertus Kleiboer (26/08/1898)

Taeke Johan Kroeze (Ted; 14/04/1920)

Seerp Postma ("Witte Dirk"; 27/09/1921)

Johannes Diderik Suyling (10/01/1906)

Jacob Vos (14/03/1884)

Gerrit Westdijk ("Bob van Oostrom"; 19/08/1913)

Johannes van Zanten ("Van Buren"; 01/06/1911)

Bill F. Moore (21/04/1921, Atlanta)

De lichamen zijn op last van de Duitsers door de politie van Apeldoorn begraven. Zij hebben de persoonlijke eigendommen van de gefusilleerden bewaard en na de oorlog aan de nabestaanden teruggeven.

In de Kazerne bleef een groep achter, waaronder Dien Engelaan, Lenie Mostert, Nonny van den Bosch, Truus van Kuyk. Dien wist niet dat Jaap was geëxecuteerd.

Ondertussen wist men in Veenendaal niet wat er met Jaap en Dien was gebeurd. Aan de Kerkewijk 173 woont J. van Buuren. Hij informeert op 28 november de familie Bogaards (familie van Dien), dat Jaap en Dien gearresteerd zijn. Op 2 december stuurt hij hen nog een brief waarin hij schrijft dat ze schone kleren zullen brengen naar de Willem-III kazerne. Hij schrijft ook, dat de kinderen ondertussen uitstekend worden opgevangen door Mej. Van Leeuwen en het dienstmeisje Aartje ¹⁵⁾.

Drie dagen later – op 5 december – worden J. van Buuren, zijn vader en twee kantoormeisjes, Maartje v.d. Nadort en Diny Veldhuizen, gevangen genomen. Maartje wordt ook gevangen gezet in de Willem III kazerne. Vader en zoon van Buuren worden naar Duitsland getransporteerd en zijn nooit meer teruggekomen.

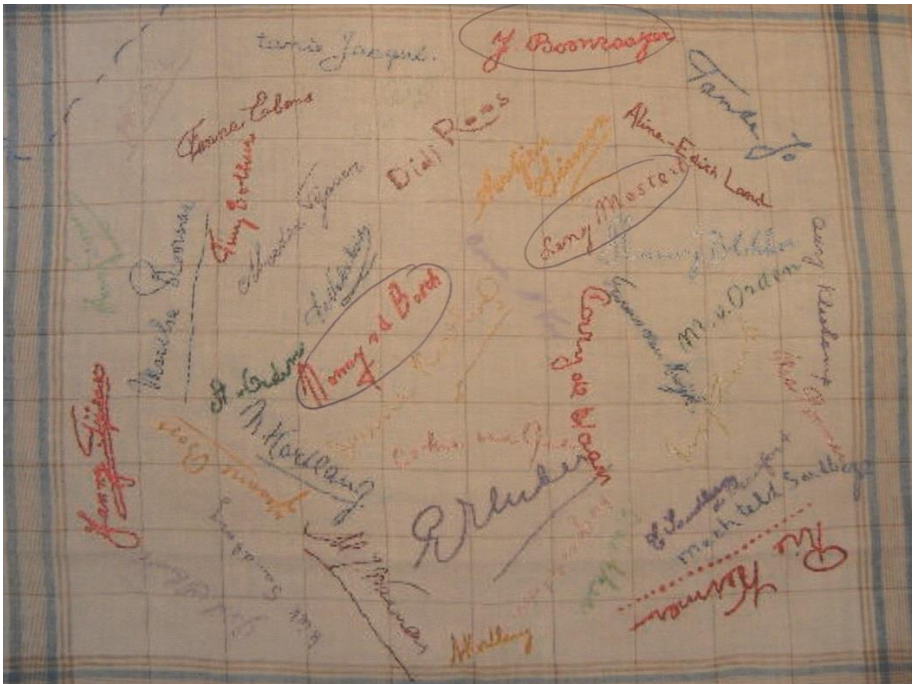
De periode van 2 december 1944 tot april 1945

Het leven in de gevangeniszalen ging door. De verhoren werden minder en het aantal gevangenen nam toe. Dien Engelaan en de andere vrouwen verhuisden naar twee grote zalen. De oudste vrouw die gevangen was gezet was “tante Jackie” uit Garderen, een lieve gelovige vrouw. Iedere avond las ze voor uit haar bijbeltje. Van buiten de kazerne werd kleding gebracht en soms pakjes. Het eten was redelijk: brood en soep.

Elke dag had dezelfde routine: ’s ochtends wassen (30 vrouwen met 1 wastafel) en aankleden, ontbijt, bedden zorgvuldig opmaken, luchten op het binnenplein (zonder te praten). ’s Middags zelfgemaakte spelletjes en gymnastiek, de tweede boterham en rusten. De rust werd af en toe

verstoord: soms een mop, soms iemand die in snikken uitbarstte. 's Avonds soep. In de avonden werd ook nog wel eens gelachen, zeker wanneer de toneelgroep iets had bedacht. Anderen zongen, zoals Riet Weymar 'U kan ik niet missen mijn Heiland en Heer' of 'Abide with me'.

Er werd ook geborduurd. Iedereen had een (zak)doek en op iedere doek borduurden de gevangenen vrouwen hun naam. Op de eigen doek stond alleen niet de eigen naam. Lenie heeft haar doek nog steeds. Onderstaand de doek van Dien:

Soms kwamen er pakketten aan voor de gevangenen, bijvoorbeeld van de Kerkewijk uit Veenendaal. Voordat die hun bestemming bereikten, waren ze vaak al grotendeels leeggeroofd door de bewaaksters, de wachtmeesteressen Bertel en Liesbeth.

Lenie Mostert en Cocky van Geen werden ziek en werden overgebracht naar het Juliana ziekenhuis. Vanuit het ziekenhuis stuurde Lenie een brief naar haar tante, die contacten had met het verzet. Op 12 februari 1945 kwam Geert Goossens (KP, knok ploeg) samen met 2 bevriende Duitse soldaten (Sep en Herman) schreeuwend de ziekenzaal op. Lenie, Cocky en nog een Joods meisje kregen het bevel om mee te komen. Buiten het ziekenhuis werden enkele fietsen gestolen. Door onder andere To Verdonk werden de drie op de fiets naar Apeldoorn gebracht, waar ze onderdoken. De fietsen werden later weer keurig teruggebracht.

Op 24 februari 1945, ruim 3 maanden na de arrestatie, werden Truus van Kuyk en Dien Engelaan zomaar vrij gelaten. Dien wist op dat moment nog steeds niet wat er met Jaap was gebeurd. Haar kinderen waren al die tijd opgevangen door tante Ali en het dienstmeisje Aartje van Hal. Inmiddels waren de Duitsers vertrokken uit het huis aan de Kerkewijk 149. Evacués waren in het huis getrokken. De evacués verhuisden naar tante Ali en Dien betrok haar eigen woning weer met haar kinderen. Pas na de bevrijding op 5 mei 1945 hoorde Dien wat er met haar man was gebeurd. Op de dag dat de dominee aanbelde en haar het slechte nieuws vertelde, was Dien van rode, witte en blauwe stof een nieuwe Nederlandse vlag aan het maken¹⁸⁾

Na de bevrijding

Op 12 juni 1945 is Jaap herbegraven in Veenendaal.

Huib Verschoor werd later vanuit kamp Amerfoort naar het Duitse concentratiekamp Neuengamme gebracht. Hij overleed op 12 april 1945 onderweg naar Ravensbruck. ¹⁴⁾

Cor Been bleef gevangen in kamp Amersfoort tot het einde van de oorlog. ¹²⁾ Hij is later naar Frankrijk verhuisd en woont daar nu nog.

Nonny van den Bosch en mevrouw Boonzaaijer zijn samen met nog een groep gevangenen naar Westerbork vervoerd en hebben daar gevangen gezeten tot 15 april 1945.

Nonny van de Bosch trouwde na de oorlog met haar verloofde Tom van Doorn.

Steven Boonzaaijer is weggevoerd naar concentratiekamp Wöblin waar hij overleed.

Over Lenie wordt later geschreven: “De koerierster Lenie treft geen enkele blaam. Historicus L. de Jong heeft daar ten onrechte oorspronkelijk aan getwijfeld. Er was geen verraad en geen nalatigheid in het spel, slechts een ongelukkig toeval.” ¹⁰⁾

Veertig jaar later heeft het hoofdgebouw van de Willem III kazerne de naam ‘Frank van Bijnen kazerne’ gekregen (naar Frank) en de politie-academie de naam ‘Samuel Esmeyer Instituut’ (naar Paul).

Buiten de kazerne staat het keienmonument: 'De Zwerfkeien aan de Frankenlaan'. Daarop staan hun namen en de namen van de andere mannen die op 2 december 1944 geëxecuteerd werden. Mannen die voor de vrijheid van ons land gevochten hebben en zich voor hun medemens hebben ingezet.

Het monument is geadopteerd door Basisschool “De Wegwijzer” uit Apeldoorn en ieder jaar wordt er een herdenking gehouden die wordt georganiseerd door de Stichting Herinnering LO-LKP.

‘De Zwerfkeien aan de Frankenlaan’

Bronnen:

- 1) "Het Grote Gebod", vanaf blz. 234
- 2) www.verzetsmuseum.org; www.biesbosch.nu;
- 3) interview met G.J. Portielje op 28 november 2003. Portielje (verdedigde met succes Ypenburg in 1940, waardoor de Duitsers niet verder konden richting paleis) maakte deel uit van de groep "Wim"
- 4) bron: boek "Albrecht meldt zich"
- 5) "De ene voet voor de andere" door Maarten Cieremans, Uitgeverij De Fontein, 1994, vanaf blz 212
- 6) 'Het Grote Gebod' blz 403 e.v
- 7) Herdenking Koning Willem III Kazerne te Apeldoorn, op 28 november 1994 door D.M. Borger (alias 'Zwarte Dirk')
- 8) Interview met mevrouw Lenie van Veen-Mostert op 28 november 2003
- 9) "Veenendaal in de TWO" Jan Hoedeman, blz 84
- 10) "De ene voet voor de andere" blz 241 en blz 301, noot 17
- 11) "Een persoonlijk verslag" van Nonny van Doorn – van den Bosch, juli 1992
- 12) Telefonisch interview met Cor Been op 12 december 2003
- 13) Interviews met Mennie (8/1/33), Kiek (17/12/35) en Ton (14/8/39) Engelaan
- 14) "Apeldoorn Monument, blz 50 – 56 "De Zwerfkeien aan de Frankenlaan"
- 15) Brieven van J. van Buuren aan de familie Bogaards (28/11 en 02/12/44)
- 16) "Kroniek van Ede", Th. A. Boeree, drukkerij J. Frouws en Zn – Ede, blz. 220 – 223
- 17) Verslag van Dien Engelaan-Boogaards, maart 1946
- 18) Gesprek met mevrouw To van Eden (woonde op Kerkewijk nr, 151 (nu 121). Zij was de buurvrouw van de familie Engelaan), 1 oktober 2004
- 19) "Partisanen-vrouwen", door J. Th. Kuyk, blz. 63 en 64

Zie ook:

"Dwars door lood en dood", Rik Valkenburg

Veenendaal ~~xxxx~~ 28 November 1944
Kerkewyk 173 ~~xxxxxxx~~
"de Hoeve"

Zeer geachte familie Bogaards,

U zult wel vreemd opkyken van my een schrijven te ontvangen. Inderdaad heeft dit ook een byzondere reden, en nu niet een bepaald aangename. Ik moet U n.m. mededeelen dat Uw zuster en zwager Dinsdagavond 21 November opgehaald zyn door leden der S.S., en tot op heden 28 Nov. niet teruggekeerd. Dit schrikbarende feit zal by U wellicht diverse vragen navoren brengen, en ik zal trachten U, zoover dit per brief mogelijk is, zoo veel mogelijk op de hoogte te brengen van de stand van zaken.

Nadat Dinsdagmiddag reeds op enkele plaatsen huiszoeking was vericht, werd E. door my gewaarschuwd zich gedekt te houden. Hy schrok echter by het vernemen van dat bericht en vertrok z.g. voor inlichtingen. Ik heb hem niet weer gezien. Dien zelfden avond, half negen, verwoegden zich ten zyne huize S.S. menschen, die alles overhoop haalden, doorzochten, enz, met als slot dat werden meegenomen, E. zelf, zyn vrouw, een Veensche vriend en twee R'damsche menschen, die waarschijnlijk daar onderdak hadden, wat de kwestie verergerd. U begrypt my. De kamer werd verzegeld en is tot op heden niet weer bezocht noch geopend. Waar ze naar toe zyn weten we, niettegenstaande pogingen onzerzyds, nog nietdefinitief, doch van zekere zyde zal het zyn in Zutphen of Assen. Of men wat gevonden heeft, blyft een open vraag. Dit moet ik U jammer genoeg wel zeggen, wy zien de zaak waarvoor ze zitten hoogst somber in en vreezen het ergste.

Wat de kinderen betreft, deze zyn by Mej. van Leeuwen thuis en goed ondergebracht. Zy zorgt voor hen als ware het haar eigen kinderen, voedsel geeft geen probleem evenzoo geld. De grote zorg is Vader en Moeder, en ik kan U, familie, de verzekering geven dat al het mogelyke in 't werk word gesteld om contact met hen te krygen. Geve God hen kracht om alles te dragen, en ons wysheid om de juiste weg te vinden.

Ik hoop dat ik in dit schrijven U eenigzins heb kunnen uitbeelden hoe de toestand is. Oorzaak dat dit niet eerder geschied is, is, dat wy Mevr. reeds terug verwacht hadden, maar nu dit niet het geval is, durf ik niet langer te wachten met U in te lichten. U heb ik geschreven, omrede het my niet mogelyk was dergelyk nieuws direct aan de Moeder van de familie te schrijven. U wilt deze treurige mare wel verder doorgeven. Zoodra ik iets weet of verneem, krygt U van my bericht. Mocht U evenwel wegen weten om ze te bereiken, weest U allen dan overtuigd van myn volle medewerking. Met vriendelyke groeten,

Hoogachtend

J. VAN BUUREN JR.
ede

POSTREKENING 390889
TELEFOON 8787
~~XXXXXX~~ Veenendaal
~~XXXXXX~~ Kerkewyk 173

2 December 1944

Geachte Familie Boggards,

De volgende mededeelingen kan ik U doen in de kwestie Engelaan. De menschen zyn overgebracht naar Apeldoorn en hebben hun kwartier in de Willem 3 kaserna. Een paar familie leden van Mej. van de Bosch zyn er geweest en vernamen dit. Wy kunnen nu a.s. Vrydag verschoning brengen, wat dan ook zal gebeuren. Ze waren nog niet verhoord, doch dit zal nu wel spoedig geschieden, waarna hier de algemeene verwachting dat de vrouwen in elk geval wel weer vry gelaten zullen worden.

Verder deel ik U nog mede dat ik my in verbinding het gesteld met een persoon die goed in de S.D. kringen bekend is, en hoop deze man zoover te krygen dat hy op onderzoek uitgaat. Lukt dat, dan ben ik er van overtuigd dat wy veel meer te weten komen, waarna wy dan weer andere maatregelen kunnen nemen. Zoodra dit in orde is, hoort U weer van my.

Met de kinderen is alles goed. Ontvangt U de groeten van hun viertjes. Mennie begrypt alles wel en is wel eens verdrietig, maar ook zy houd het hoofd om hoog. Ze hebben veel aan Aartje, het meisje, dat reus achtig voor hen zorgt.

Deze brief gaat per koerrier, volgende week Donderdag gaat er weer een. Wellicht dan weer beter nieuws. Ik schryf in elk geval even. Met vriendelyke groeten
Hoogachtend

6 Dec.
Gisterenmorgen ook mijn man, J. van Buuren, in
1. kantonmeesters opgehaald door de S.D. en nog niet
terug, weten ook niet waar ze zijn, horen of
schiedt in kantonmeesters
J. van Buuren - Hg.

RAPPORT.-

Op den 21sten Nov. 1944, 's avonds om 20 uur 20 minuten kwam de S.D. bij mij aan huis om huiszoeking. In mijn handtasch vonden zij eenige exemplaren van frontnieuws. Dit was de aanleiding om mij in arrest te stellen alsook het feit, dat zich bij mij bevonden: Ab van 't Riet (ondergedoken), Wim Verhagen, R'dam (door mijn man en anderen uit de rij der spitters gehaald en tijdelijk bij mij onderdak) en Johan Looyen, die eenige inlichtingen aan mijn man moest geven.

Verhulstdonk ging voor den tafel zitten terwijl Dieriks (Tanner) de boel overhoop haalde. Hoewel de papieren van Ab en Johan in orde waren moesten zij toch mee. Op de overloop gekomen werd aan Ab gevraagd of hij "die en die" was of lid was van de K.P. of iets dergelijks. Ab zei: "neen" en kreeg van Verhulstdonk een slag in zijn gezicht. Daarna vroeg V. van welke partij hij lid was. Ab Antwoorde: A.R. "Wat is dat?" "Van Colijn", zei Ab. Antwoord: "Dat is hetzelfde als communist". Hierop kreeg hij weer een klap van V.

Mijn vier kleine kinderen werden toevertrouwd aan de beneden mij wonende juffrouw. Daarop werden wij met ons vieren naar een gereedstaande vrachtauto gebracht alwaar mijn man reeds ingat met een groote juten zak over hoofd en schouders. Ook zat aan de kant een mij onbekend meisje (Lany Mostert). Wij reden naar de hoede van Boenzaayer en daar moesten de boer, de boerin, alsmede Mijnheer, Mevrouw en hun zoon Jan van Doorn, Auke Sybenga, Ron van de Bosch en Truus van Ruyk instappen. Wij werden naar de Willen III Kaserne in Apeldoorn gebracht en werden wij allen behalve mijn man in het wacht-lokaal gebracht. Men poosje daarna werd mijn man binnengeloid, totaal onherkenbaar door de martelingen, die hij bij zijn arrestatie had opgelopen. (Zie verklaring Lany Mostert).

Nadat wij al onze bezittingen hadden afgegeven werden wij met z'n vijven dames in een cel gebracht, bestend voor vier personen. Op een brits lagen vieze stroozakken en stinkende dekens. In de nacht daarop kwamen er nog twee dames bij. In de loop van de volgende dag kregen wij een kamer boven, maar met dezelfde vieze stroozakken en dekens. Iedere dag kwamen er menschen bij. Het eten was slecht, af en toe werden wij even gelucht; voor de rest moesten de ramen dicht blijven, waardoor de atmosfeer steeds walgelijker werd.

Maandag, 27 Nov. werd ik geroepen voor het verhoor. Ik werd in het wacht-lokaal gelaten, waar toen Verhulstdonk kwam en mij vroeg hoe ik aan het frontnieuws kwam. Daar hij mij niet geloofde kreeg ik een klap in mijn gezicht en moest ik wachten. Even daarna kwam hij mij halen en zei hij mij, dat ik om de hoek van de deur tegen mijn man moest zeggen, dat hij de waarheid moest zeggen.

In de kamer bevonden zich Dieriks (Tanner) en Tonon (De Rat). Mijn man zat ineengesloten op een stoel en ik kon zien, dat hij flink slang had gehad. Nu moest ik een einje verder op de gang weer wachten waar De Rat zich weer bij mij voegde. Verhulstdonk en Tanner bleven bij mijn man in de verhoorkamer. Even later werd ik weer geroepen en moest in de verhoorkamer komen. Mijn man lag geheel in elkaar geslagen op den grond en was haast niet meer in staat zich op te richten. Ik zag, dat o.a. zijn handen ook kapot waren. Hij werd toen weggebracht; nadien heb ik hem niet weer gezien.

Tijdens mijn verhoor door Verhulstdonk gaf Dieriks mij een klap in het gezicht en drande mijn oor om. Vervolgend probeerde hij mij met zijn hak op mijn teenen te trappen, maar dat mislukte. Even daarna hief hij mijn handen omhoog en mijn vingers te kraken. Ik riep om het niet te doen, want dat ik het toch niet wist. Deze leugen werd geloofd en was het verhoor speedig afgelopen. Gedurende al dien tijd was Tonon (De Rat) aanwezig en probeerde op verschillende manieren mij aan het praten te krijgen. Men heeft mij nooit verteld, dat mijn man 2 December d.a.v. was gefusillerd. Ook heb ik zijn eigendommen niet teruggekregen.

De beide nachtwakesters Bertel en Liesbeth bestalen ons geregeld door vooral etenwaren en wat verder van hun gading was uit onze pakketten te onttreuen.

Den 24sten Februari 1945 werd ik uit gevangenschap ontslagen.

.....Maart 1946.

Dit boekje is in 2013 op enkele punten herzien en aangepast, met als doel de bewoners van de Engelaanhof in Veenendaal-Oost te informeren over Jaap Engelaan, naar wie hun straat is vernoemd.

